گرنگی کتێبخانەی ماڵەوە لە رۆشنبیری منداڵان ... رۆزا شوان

خوێندنەوە زۆر گرنگ و پێویستە، لەم سەردەمەدا بووە بە یەکێک لە پێویستییەکانی مرۆڤ.. کە لە دوای هەڵمژینی هەوای پاک و خواردن و خواردنەوە و نووستن و یاری کردن، ریزبەندی دێتە سەر خوێندنەوە.. وەکو چۆن لەشمان پێویستی بە خۆراکی هەمەجۆرە هەیە بۆ ئەوەی بەسکە و گەشە بکات، خوێندنەوەش خۆراکی مێشکمانە. لە رێگای خوێندنەوەوە زانست و زانیاری هەمەرەنگە بە دەست دەهێنین، بە گەشەکردنی هۆش و گۆش و هزر و بیر و زەینمان.. (ستیل) دەڵێ:” خوێندنەوە وەرزشی هۆشە” خوێندنەوە هۆیەکی گرنگی فێربوون و خۆڕۆشنبیرکردنە.. بنەما یەکە لە بنەما هەرە سەرەکییەکانی دروستبوونی کەسایەتییەکی دروست و تەواو و سەرکەوتوو لە ژیاندا.

خوێندنەوە یەکێکە لە کۆڵەکە گرنگەکانی رۆشنبیری منداڵان.. شارەزایانی پەروەردە هاوڕان لەسەر گرنگی چاندنی حەز و خۆشەویستی خوێندنەوە لە قۆناخی زووی منداڵیدا لە دەروونی منداڵاندا، باشتر وایە هەر لە منداڵییەوە منداڵان هۆگر و ئاشنای کتێب و گۆڤارەکانی منداڵانیان بکەین و، ببن بە هاوڕێی هەمیشەی کتێب.. خوێندنەوە ببێت بە خوویەکی بەسوودیان و دەقی پێوەبگرن و، ببێت بە بەشێک لە ژیانیان.

(داردین) دەڵێ:” تۆ لە ماڵی خۆت دایت و، بە خوێندنەوەی کتێب، گەوزەری جیهان دەکەی” لەو رستە جوانانەی کە لەسەر دیوارە بەجێماوەکانی فێرعەونییە میسرییەکان هەڵکۆڵراون:” رۆڵەکەم وات لێدەکەم کە چۆن دایکت خۆشدەوێ.. ئاوهاش کتێبت خۆشبوێت.. یا زیاتر”

دەربارەی رۆڵی ئەرێنی دایکانیش کە پێشەنگبن لە خوێندنەوەدا بۆ منداڵەکانیان.. شاعیرێکی ئینگلیزی لە هۆنراوەیەکدا بە ناوی(دایکی خوێنەر) ئەوە دەڵێ:

دەشێ سامانێکی شاراوەی راستیت هەبێ
قوتوویەک پڕ لە دوڕ و سەنووقە زێڕت هەبێ
بەڵام هەرگیز لە من دەوڵەمەندتر نیت
چونکە من دایکێکم هەیە فێرم دەکا و بۆم دەخوێنێتەوە

هەموو ساڵێک، عاشقان لە رۆژی (١٤ی/ فبرایەر) دا بە بۆنەی (جەژنی

خۆشەویستی) یەوە، پیرۆزبایی دەکەن و گوڵی سوور پێشکەش بە یەکتری دەکەن.. بەڵام زۆربەی خەڵکی ئەوە نازانن کە ڕۆژی (١٤ی/ فبرایەر) ڕۆژە خوێندەوەشە بۆ منداڵان، بە ناوی (بۆ منداڵەکەت بخوێنەوە) ئەمەش گـوزارشتە لە بەرجەســتەکردنی خۆشەویسـتیی خوێنـدنەوە بە منداڵان.. لەم ڕۆژەدا لە زۆر شوێنی جیهاندا، خێزانەکان هەریەکە بە شێوازێک ئاهەنگ بەم بۆنەیەوە دەگێڕن و چالاکی ڕۆشنبیری ئەنجام دەدەن، وەک: هەڵبژاردنی کتێبێک بۆ ممنداڵان و خوێندنەوەی لە نێو خێزاندا، یا بە کۆمەڵی دەچن لە یانەیەکدا دەخوێننەوە، یا لە قوتابخانەکانـدا دەبێتە ڕۆژێکـی تـایبەتی بۆ خوێنـدنەوە. یـا خوێندنەوەی چەند کتێبێک لە لایەن خودی منداڵانەوە، کە باوکانیان یا دایکانیان، کاتێ کە منداڵ بوون، حەزیان بە خوێندنەوەی ئەو کتێبانە بووە.. یا گێڕانی دایکان و باوکان بە کتێبخانەکاندا بۆ کڕینی کتێب و گۆڤاری تازە و پێشکەشییان دەکەن بە منداڵەکانیان.

خۆزگە ئەم نەریتە جوانە لە کوردستانی ئێمەشدا دەبوو بە باو.. منـــداڵانی کوردیشمـــان لەگەڵ خێزانەکانیانـــدا لەم ڕۆژەدا (بۆ منداڵەکەت بخوێنەوە..) ئاهەنگی شیاو و چالاکی جۆراوجۆریان لە بواری خوێندنەوەی کتێب و گۆڤارەکانی منداڵان ئەنجام دەدان.. دایکان و باوکان کتێب و گۆڤاری کوردییان بۆ منداڵان پێیشکەش بە منداڵەکانیان دەکردن..تا خۆشەویستی خوێندنەوەی و گرنگی کتێب و گۆڤارەکان لە دڵ و دەروونی منداڵە چاوگەشەکانمان شیرین بکردان. هیوای ئەوەش دەخوازم، کە ڕۆشنبیریکردنی منداڵەکانمان کە هیـوای داهـاتووی کوردستانن، ببێت بە خواست و خەمی سەرەکیمان هەموومان هاندەر و پاڵپشتیان بین.

برای دڵسۆز و خۆشەویستم، ئەندازیار کاک (محـەمـەد بـەرزی) کە نووسـەرێکی بە توانـا و، شـاعیر و چیرۆکنووسـێکی ناسـروای بواری ئەدەبی منداڵانە.. خاوەن چەند کتێبێکی هۆنراوە و چیرۆکی چاپکراوە بۆ منـداڵان.. ئەو ئێســتادا لە ئەمریکـادا دەژی. جـارێکی وەکـو بیرەوەرییـەکی منداڵیی خۆی بۆمی نووسیبوو:" کە منداڵ بووم باوکم خەنجەرێکـی دەبـانی بە دیـاری بۆ کڕیـم و پێـی وتـم، ئەمە لەژێـر ســەرینەکەتدا دابنێ.. خۆ ئەگەر بـاوکم کتێبێـک یـا گۆڤـارێکی منداڵانی لە جێی ئەو خەنجەرە بۆ بکڕیمایە.. ئێستا لە ئاستێکی تـردا دەبـووم"

دێینە ســەر باســەکەمان کە گرنگــی کتێبخــانەی مــاڵەوەیە لە ڕۆشنبیریکردنی منداڵدا. منداڵی زیر و وریا و زانست و زانیاری پەروەر، لە پشـووی هاوینـدا کـاتێکی زۆری بە دەسـتەوەیە بۆ ئەوەی

سوود لە بەهرە و لە توانا و ئارەزووەکانی وەربگرێت، یەکێک لەو ئارەزووە بەسوودانە، خوێندنەوەی کتێب و گۆڤارەکانی منداڵانە.. منداڵ لە رێی خوێندنەوەوە فێردەبێت و بە زانست و زانیاری هەمەچەشنە ئاشنادەبێت و زاخاوی بیر و هۆش و بەهرەکانی دەدا و بیر لە داهێنان دەکاتەوە.. ئاسۆی رۆشنبیری گشتیشی فراوانتر و بەرزتردەبێتەوە.. جیاوازیشی دەبێت لەگەڵ ئەو منداڵانەی کە ناخوێننەوە.. بایەخی خوێندنەوە لە دەرەوەی قوتابخانەدا، لە بایەخی بەرنامەکانی خوێندن لە ناو قوتابخانەدا کەمترنییە.. بۆیە کتێبخانەی ماڵەوە بە پێویستەکی پەروەردەیی دەزانین. چونکە درێژەدەر و تەواوکەری بەرنامە و پرۆگرامی خوێندنە.

توێژینەوە زانیارییەکان ئەوەیان سەلماندووە، کە پەیوەندییەکی بەهێز هەیە لە نێوان توانای خوێندنەوە و پێشکەوتن لە خوێندندا.. کتێبخانەی ماڵەوەی منداڵ، هۆکارێکی پەروەردەییە، بە زاخاودانی هزری منداڵ و گەشەکردن و پێشکەوتن و زۆرزانینی.
وەکو دەڵێن: "فێربوون لە منداڵیدا.. وەکو نەقشی سەر بەرد وایە"

شارەزایانی پەروەردە و دەروونناسی، جەخت لەسەر ئەوە دەکەنەوە، کە پێگەیشتنی منداڵ لە خێزانێکدا، کە دایک و باوکیان خوویان بە خوێندنەوە گرتووە، کتێبخانەش بەشێکی گرنگە لە ماڵەکەیاندا، منداڵەکانیشیان چاویان لێدەکەن و هۆگری خوێندنەوە دەبن، چونکە دایکان و باکانی خوێنەری پێشەنگ کارتێکردنەکی تەواوی ئەرینیان هەیە بە ئەوەی کە منداڵەکانیشیان چاویان لێبکەن.. دەشێ منداڵ سوود لە کتێبخانەکەی باوک و دایکی وەربگرێت، بەڵام تەنها بوونی لە ماڵەوەدا، خۆشەویستی زانست و داهێنانی لا بەهێز و شیرین دەکات.. سووریش دەبێت لەسەر ئەوەی، کە پێویستە ئەمیش کتێبخانەی تایبەتی خۆی هەبێت.. گەر لە ماڵەوە کتێبخانەی تایبەتی منداڵیش نەبێت، پێویستە دایک و باوک ئەو کتێبانەی هەڵیان دەبژێرن و دەیانکەن هەمەچەشنە بن تا بە هەموو کەسانی خێزان لەباربن.. خوێندنەوەی کتێب و گۆڤار کەرەستەیەکی گرنگی پەروەردەییە و رۆڵێکی ئەرێنی هەیە لە گەشەکردنی دروستی منداڵان.. لە ئەمڕۆدا زۆری کتێبخانەی گشتی و کتێبخانەی قوتابخانە و کتێبخانەی ماڵەوە و، دەوڵەمەندییان بە کتێب و گۆڤاری هەمە بابەت، بە پێوەرێکی رۆشنبیری و بە دیاردەیەکی شارستانی و پێشکەوتن و، بایەخدان بە فێرکردن و پەروەردە دە دەزانرێت.

بە نموونە: لە هەر شارێک و قەزا و ناحیە و گەڕەک و گوندێکی وڵاتی

(نەرویج) دا، کتێبخانەیەکی گشتی گەورە هەیە.. لە هەر قوتابخانەیەکدا هۆڵێکی گەورە کراوە بە کتێبخانە بۆ قوتابیان و مامۆستایان، لە بەردەم هەر پۆلێکدا کتێبخانەیەک هەیە، لە ناو هەر پۆلێکیشدا دۆڵابێکی پڕ لە کتێبی تایبەت بە ئاستی خوێندنی ئەو پۆلەوە هەیە.. لە هەر ماڵێکیشدا کتێبخانەیەک هەیە، لە ژووری هەر منداڵێکیشدا کتێبخانەیەکی قنج هەیە.. لە هەر شەقام و سەنتەرێکدا کتێبخانەی فرۆشتنی کتێب و گۆڤار و ڕۆژنامەکان هەن.. تەنانەت لەو مارکێتانەی کە خواردەمەنی و خواردنەوەوە و میوەهاتیش دەفرۆشن، لە بەشێکیاندا کتێبیان بۆ فرۆشتن داناون بە تایبەتیش کتێبی منداڵان.. لە راستیشدا زۆر دەوڵەتی تری ئەورووپی هەن، کە لەم بوارەدا لە پێش نەرویجەوە.
بە لای ئەمەشەوە، کتێبخانەی ماڵەوە، لە چێشتخانەی ماڵەوە گرنگترە.. ئەو ماڵەی کتێبخانەی تێدا نەبێت.. بە ماڵێکی ناتەواوی دەزانم..(شیشرۆن) دەڵێ:" ماڵێک بێ بێ کتێب، گیانێکی بێ رووحە" پێویستە ئێوەش بەڵێن، نابێت کتێبخانەی ماڵەوە تەنیا وەکو دیکۆرێک بۆ جوانی و بۆ رازانەوەی ماڵ دابنرێت و، کتێبەکان خوێنەریان نەبێت، پێویستە وا لە منداڵان بکەین کە ببن هاوڕێی هەمیشەی کتێب و، خوێندنەوەش ببێت بە بەشێک لە ژیانیان.. هاوکاریان بین لە هە ڵبژاردنی کتێب و گۆڤاری بەسوود و لەبار بۆ کتێبخانەکانیان.
لە دیمەنی ئەو منداڵە ژیرە جوانتر نییە، کە کتێبێک یا گۆڤارێکی کراوەی منداڵانی بە دەستەوەیە و بە وردی لێی دەڕوانێت.

ئامانجەکانی کتێبخانەی منداڵان لە ماڵەوەدا:

بە کورتی چەند ئامانجێکی گرنگی کتێبخانەی ماڵەوە بۆ ڕۆشنبیریکردنی منداڵان، لەم خاڵانەی خوارەوەدا چڕدەکەینەوە:
١ـ کتێبخانەی ماڵەوە، یارمەتی منداڵ دەدات کە بە زانست و زانیاری هەمەچەشنەی بەسوود زاخاوی بیر و هۆشی بدات و.. خۆی بە زانستی و زانیاری هەمەچەشنە ڕۆشنبیر بکات و.. زۆرزانتر و.. زەینتیژتربێت.. دانەمەنێت.
٢ـ منداڵ هەر لە منداڵییەوە لەسەر خوێندنەوە رادێت و خووی پێوە دەگرێت و، کتێب دەبێت بە هاوڕێی و خوێندنەوەش دەبێت بە بەشێک گرنگ لە ژیانیدا.

٣ـ ڕەوشت و خووی جوان فێردەبێت و، بە ئاراستەیەکی راست و دروستدا دەڕوات، بەهای جوان و پەندی بەرز وەرردەگرێت.
٤ـ بازنەی شارەزایی فراوانتر دەکات، دەرگاکانی ڕۆشنبیری لە بەردەمیدا دەکرێنەوە. ٥ـ خوێندنەوە چێژ و خۆشی و دڵخۆشی

پێدە بەخشێت.

٦ـ زمانی پاراوتر دەبێت و، سامانی وشە و رستەکانی زیاتر دەبن.. دەتوانێت بە دامان و رامان، بە ئاسانی بە قسە و بە نووسین گوزارشت لە هۆش و لە ناخی خۆی بکات.

٧ـ ئاستی تێگەیشتنی بەرزتر دەبێتەوە، بە شێوەیەکی دروستیش بیردەکاتەوە.

٨ـ کەسایەتییەکی بڕوابەخۆ و دۆنیا دەبێت.. دەتوانێت پشت بە خۆی ببەستێت و رووبەڕووی کێشەکانی ببێتەوە و، چارەسەریان بۆ دابنێت.

٩ـ گەشە بە بەهرە و تواناکانی دەدات.. ئارەزووی زنیاری زیاتری دەبێت و، هەوڵی داهێنان دەدات.. حەزیش بە نووسینی پەخشان و چیرۆک و هۆنراوەی سادە دەکات.

١٠ـ گەر کتێب لە بەردەستی منداڵدا دابێت، لە کاتی پێویستیدا،سوودیان لێوەردەگرێت.

١١ـ کتێبخانەی ماڵەوە هاندەرە بۆ بەهێزکردنی پەیوەندی رۆشنبیری و راگۆڕینەوە و دەمەتەقێ لە نێوان ئەندامانی خێزاندا.

١٢ـ منداڵ بە هۆی خوێندنەوەی ئەو کتێبانەی کە لە بەردەستی دان.. وەڵامی بەشێک لەو پرسیارانەی کە لە هزر و خەیاڵیدان.. دەستیدەکەون.

١٣ـ لە رێی کتێبخانەی ماڵەوە، ئارەزووی سەردانی کتێبخانەی گشتی دەکات و، بە دوای کتێب و گۆڤار و سەرچاوەی زیاتردا دەگەڕێ.. لە ئایندەدا دەبێت بە خوێنەرێکی هەمیشە و دانەبڕاوی کتێخانەی گشتی.

١٤ـ بەشێکی زۆری کەڵەشاعیر و نووسەران و رۆشنبیرانی بە ناوبانگی جیهانی، ئەوانەن کە لە منداڵییەوە لە ماڵەوە ئاشنای کتێب و خوێندنەوە بوونە.. یا لە خێزانێکی خوێنەر و رۆشنبیردا چاویان هەڵهێناون.. دایک و باوکیان هاندەر و پاڵپشتیان بوونە.

بەم وتەیەی (دیگەن لایلی) کۆتایی بەم نووسینەم دەهێنم.. کە دەڵێ:

” کتێبخانەکەت پڕبێت لە کتێب.. باشترە لەوەی کە جزدانەکەت پڕبێت لە پارە ”

ڕەزا شوان

نەرویج: (٣ی/ یونی/ ٢٠١٧)